

enrum af förste majoren vid regementet tillfrågad om mina tänkesätt, yttrade jag: att mina pligter mot fäderneslandet voro mig de heligaste, och derjemte att jag i farans stund ej öfvergaf kamraterna, hvilkas öde jag *borde* och *skulle* dela. Mig ålades derefter att bereda under-officerare, korporaler och manskap på det tillämnade företaget, hvilket fullkomligt lyckades, oaktadt kompagni-chefens motsatta bemödande, innan han skiljdes från befälet. Vid ankomsten till Carlstad kom en adjutant från öfverste-löjtnant Adlersparre med förfrågan, huru sinnesstämningen var inom Elfdahls kompagni, om man torde låta det ingå i staden, m. m. Uti den sände adjutantens närvaro frågade jag högt kompaniet, om det ville följa mig, hvarpå svaret blef: *vi följa honom, hvart han vill föra* oss! Jag bad då adjutanten helsa Adlersparre, att han kunde vara tranquil för Elfvedahls kompagni. Jag hade från upprottet kapitens aflöning, men mitt befäl väckte afund hos äldre kamrater. I Stockholm kommo ansökningar att få öfvertaga mitt befäl, men öfverste-löjtnant Adlersparre svarade: Falken har fört kompaniet hit, då det gällde, han skall ock föra det hem.»

III

Adlersparres helsning till de församlade trupperna var enkel och kort. Inga svassande ord och högtrafvande fraser användes. Eden aflades afdelningsvis. Befälhafvaren förklarade: att den som ej, af hvad bevekelsegrund som helst, ville förena sig med honom, hade full frihet att återvända hem, ej på minsta sätt ofredad eller klandrad. De soldater, som till en så-

dan resa saknade nödiga penningar, skulle erhålla dem af hans egen hand. Han säger sjelf om denna högtidliga stund: »Jag vore ovärdig att lefva en dag, om jag kunde förgäta den tillgifvenhet och det förtroende, som ledde dessa krigsmän, att på mitt blotta ord, utan minsta villrådighet, kasta sig i den ögonskenligaste fara. Här visade sig äfven verkningarna af det förtroende, som i dessa regementen rådde emellan officerare och soldater. Denna harmoni emellan befäl och manskap var också orsaken dertill, att alla förföringsmedel till förvillelse, olydnad och utsväfningar, som sedan i hufvudstaden med ett så outtröttligt nit användes, ej kunde förleda någon enda soldat att vika från sin pligt.»

Samma dag utfärdades följande Proklamation:

Trupper hafva inryckt och inrycka ännu vidare i Carlstad. Den strängaste ordning skall blifva iakttagen. Äfven de obetydligaste olägenheter skola på allt möjligt sätt afhjelpas, när någon klagande anmäler sig hos tjänstförrättande kommandanten. Deremot förväntar jag, att husägare med välvilja bemöta de inqvarterade af befäl och manskapet.

Stadens innevånare af alla stånd anmodas att, enligt redan utfärdade författningar, sorgfälligt undvika alla större folksamlingar; deremot skall ingen hindras i sina yrken och förrättningar.

Högqvarteret Carlstad d. 7 Mars 1809.

Georg Adlersparre

Befälhafvare öfver de i Wermland förlagda trupper.

Samtidigt med denna proklamation utkom nedanstående general-ordres :

1) Undertecknad har emottagit befälet öfver Vestra arméens högra flygel.

- 2) Stabs-adjutanten kapten Anckarsvärd och baron Palmstjerna äro hos mig tjänstgörande.
- 3) Allt befäl anmanas att uppå trupperna hafva noga uppsigt, att ej hvarken i kvarter eller under marschen några oordningar må uppstå, och blifver det på herrar officerares ansvar, att ej någon borgare eller bonde ofredas på minsta vis.
- 4) Hvarje corps-chef utrequirerar nu genast extra-förplägning af tvenne jungfrur bränvin per man, som sedan efter corps-chefens eget förgodtfinnande utdelas, hvarmed fortfares dagligen tills vidare ordres.
- 5) Tobaks-skillingen för samtliga till högra flygeln hörande trupper, landtvärnet undantaget, ökas, tillsvidare, med en skilling banko från och med gårdagen, för de trupper som legat uti staden, samt för de trupper, som gårdagen inryckte uti staden, och för de öfriga trupper i den mån de hinna till staden ankomma.
- 6) Herrar officerare af landtvärnet åligger att fråga de under deras befäl stående landtvärnister, huruvida de önska återgå till sina hemvist eller fortfara med tjänstgöringen, och ega herrar landtvärns-officerare att hemförlofvade alla dem, som ej sjelfmant vilja förrätta sin tjänstgöring, sedan af befälet förut till fälttygmästaren, majoren m. m. von Post emot qvittance alla de hemförlofvades, kronan tillhöriga beväringspersedlar, på förrådet blifvit inlemnade; likväl får ej någon enda landtvärnist; från den här i staden varande kommendering afgå, förr än det åt alla öfver jorden liggande lik blifvit öppnad graf af tillräckligt djup.

Högkvarteret Carlstad d. 7 Mars 1809.

Georg Adlersparre.

Vidimeras
Palmstjerna
Stabs-adjutant

Fördelnings-chefen grefve Leyonstedt arresterades. Som krigskassan var alldeles otillräcklig, utfordrades af ränteri- och kronofogdar allt som kunde erhållas; detta fortsattes sedan i Örebro och Westerås ⁴. Den förutnämnde, långt förut författade proklamationen blef nu med skyndsamhet tryckt och utdelades öfverallt, med posten, i staden och under marschen. Konungens befallningsafvande i länet sattes utom all verksamhet, för att, i händelse af revolutionens olyckliga utgång, vara befriad från allt ansvar.

Den 8:de Mars utgaf Adlersparre följande generalordres :

Ordet: krigsman, *Lösen:* medborgare.

1) Till chef för staben förordnas kapten August Anckarsvärd; han utfärdar alla ordres för öfverbefälet, emottager alla rapporter och efterlefver i öfrigt generalstabs-reglementet, med de modifikationer, som närvarande omständigheter göra nödvändiga.

2) Till förpost-chef förordnas majoren och riddaren von Gerden: han besörjer allt hvad som bidrager till kantonerings-kvarterens, lägrets eller de marscherande truppers trygghet genom avant och arriergarder, förposter, vedetter och patruller.

3) Till militär-intendent förordnas kapten Ekman vid Dalregimentet; alla requisitioner från trupperna på penningar, proviant, annan förplägning, klädes- och gevärspersedlar emottagas och expedieras af honom. All ekonomisk gemenskap emellan arméen, general-krigskommisariatet och fälttygmästare-embetet besörjes af honom.

⁴ Genast vid ankomsten till Stockholm återlemnades dessa medel till Stats- och Riksgälds-kontoren.

4) Till general-quartermästare-tjenstens förrättande förordnas kaptenen vid Wermlands fältjägare Bellfrage: han besörjer truppernas inqvartering, kvarterens förläggning, älven i afseende på militärisk trygghet, truppernas fortskaffning genom skjuts, m. m.

5) Chefen för staben, förpost-chefen, militärintendenten och general-quartermästaren rådpläga med hvarandra i hvad som rör hvarjes befattning och fordrar gemensam öfverläggning och inbördes biträde. De räcka hvarandra handen i alla arméens angelägenheter och rådpläga med chefen för general-krigskommissariatet. Allt hvad de sjelfva kunna afgöra och besörja, anmäles ej hos öfver-befälhafvaren.

6) Trupperna ingifva nu genast requisitioner på hvad de behöfva af klädes-, gevärs- och munderings-persedlar till militär-intendenten, som besörjer requisitioner expedition i mån af tillgångarna.

7) Härvarande truppers befäl aflönas i dag för Januari månad och erhåller förskott till den kontanta aflöningens utdelande efter gårdagens general-ordres. Extra förplägnings uttagande och all nödig proviantering förrättas äfven i dag 5.

⁵ Dessa ökade aflöningar skulle efteråt gifva fart åt smädelsern, men Adlersparre har försvarat sin gerning så: Under de dagar vi nödgades uppehålla oss i Carlstad, fastställdes den dubbla aflöning, öfver hvilken så mången frälst medborgare och krigskamrat gjort ädelmodiga anmärkningar. Den förtjenar detta namn i afseende på under-officerarne, ty deras svaga fälttraktamente fördubblades verkligen: detta var en ren nödvändighet, om de skulle kunna lefva under en brådstörtad marsch, hvartill inga vanliga förberedelser kunnat göras, och sedan i Stockholm, der de hade kvarken vilja eller tillfälle, att göra sig vinst på tjenstens och soldatens bekostnad. Soldaten deremot fick endast sin s. k. tobaksskilling fördubblad, och för officerarne skedde ingen förhöjning.

8) Trupperna uppbyta efter hosföljande -marsch-route.

9) Chefen för general-krigskommissariatet fördelar embets- och tjenstemännen vid berörde verk efter eget godtpröfvande, så att alla kommissariatets angelägenheter kunna besörjas både här i orten och på marschen. Fältkassan åtföljer högkvarteret: från densamma bestrides under marschen äfven alla för de kvarblifvande trupperna nödvändigaste utgifter.

10) Till beständig högkvarters-vakt kommanderas tvenne husarer af hvarje squadron samt tvenne af hvarje infanteri- och jägare-kompagnie, allt utvaldt manskap, under befäl af löjtnanten vid Dal-regementet Råfeldt samt tvenne under-officerare: denna vakt åtföljer öfver-befälhafvaren äfven under marsche, då husarerne rida på skjutshästar och soldaterne åka. Befälhafvaren requirerar kvarter för denna vakt och tager sina ordres hos chefen för staben.

11) Fält-läkaren doktor Sundberg besörjer truppernas skyndsamma förseende med läkare och medikamenter under marschen; fält-läkaren doktor Weltzin blir den marscherande arméen följaktig och efterskickas genast. Dessa embetsmän rådpläga i alla till läkarevården hörande angelägenheter med cheferne för staben och general-krigskommissariatet.

12) Squadrons-, batteri- och bataljons-cheferne ingifva förteckningar till chefen för staben på det manskap, som är mindre tjenligt att göra forcerande marscher; detta manskap kvarblifver, för att göra tjenst här i orten, förses med befäl ur landtvärnet och afleveras till öfver-kommandanten öfver Carlstad och Eda-skansar.

13) Till öfver-kommandant öfver Carlstad och Eda-skansar, och alla i Wermland kvarblifvande trupper och förråder af alla slag, förordnas majoren vid

artilleriet och riddaren von Post. Kapiten von Arbin bibehåller sitt kommandantskap vid Eda; majoren Oxhufvud får befälet öfver de kvarblifvande trupperna; kapiten Juel återtager sin kommandants-befattning i Carlstad, när arméén afmarscherar; alla stå under öfverkommandantens ordres, som erhåller särskild instruktion.

14) Ammunition requireras genast af hvarje squadrons- batteri- och bataljons-chef efter dess behof; äfvensom hvar och en besörjer dess fortskaffning.

15) Då alla trupper ej marschera på en väg, utan skiljas i flera kolonner, kommer vid de kolonner, som ej af högsta befälhafvaren äro åtföljde, alltid äldste officeraren att föra befälet, så framt ej någon annan befälhafvare är förordnad.

16) Namnrulla på allt befäl och förteckning å antalet af manskapet inlemnas till Expedition i dag eftermiddagen, af hvarje corps.

17) Alla vid konvalessent-bataljon och landtvärnet tjänstgörande officerare samlas hos kommandanten klockan 3 eftermiddagen.

Högqvarteret Carlstad d. 8 Mars 1809.

Georg Adlersparre.

August Anckarsvärd.

Såsom frivillige anmälde sig majoren Carl Flach och baron Christian Wrangel. Den unge ädlingen greve Löfvenhjelm, nuvarande generallöjtnanten, satte sig såsom volontär i ledet af en squadron i simpel husarmundering.

Inqvarteringen i Carlstad var ovanligt tryckande; 30 till 10 man förlades ej sällan i ett enda hus; men alla voro nöjda och välvilliga, och bemötte soldaten frikostigt, vida öfver kvad skyldigheten och vanan fordrade.

Soldaten å sin sida fullgjorde med exempellös noggrannhet sina skyldigheter i en ständig täflan med hvarandra att behaga befälet. I tal med stadens borgare hördes han ofta afgifva de kraftigaste försäkringar: »att Sverige skulle frälsas, att kungen ej skulle slippa undan, om ock en legion af erkedjeflar försvarade honom,» o. s. v. Sins emellan utgjorde manskapet en enda stor familj, inom hvilken ej ringaste split fick komma in och störa det broderliga förhållandet.

Såsom ett bevis, att inga granna fraser behöfdes, när trupperna skulle underrättas om uppbrottet från deras ståndqvarter kring Eda skansar, för att anträda marschen till Stockholm, har man anført: att en Kapten X. vid Wermlands jägare ställde upp sitt kompani längs landsvägen och höll till detsamma följande lakoniska tal: »Hör på, gossar! jag tycker, att vederbörande i hufvudstaden styra dumt och illa; om ni tycker så med, skola vi marschera dit och ändra alltsammans.» Truppens svar var i samma stil: »Ja, Gud bevara nådig kapten, det tycka vi visst, och vi gå hvart kapten vill föra oss,» och dermed var saken färdig.⁶

⁶ Carl af Forsells Berättelse om sitt deltagande i 1809 års revolution.